

خودش خارج و به یک جامعه با هنجارها و ارزش‌های غربی تبدیل کنند. اشکال دوم ایالات متحده در افغانستان مدل برنامه‌ریزی برای این جامعه بود. امریکایی‌ها به نسبت حجم اقتصاد افغانستان، نه به نسبت حجم اقتصاد امریکا پول قابل توجهی آوردند و ادعا کردند می‌خواهند در افغانستان کاری انجام دهند.

این دو اشکال در کنار هم باعث شد یکسری اقدامات ظاهری انجام دهند که هیچ عمقی در جامعه افغانستان ندارد. پولی بود که می‌خواستند با آن یک کاری بکنند. نه اینکه آن کار برایشان موضوعیت داشته باشد. این موضوعیت داشت که فیلمی بسازند، جشنواره‌ای برگزار کنند، گزارشی به بالا رد کنند تا آن منبع مالی را جذب کنند و اینکه این کار اساساً چقدر منطبق بر خواست جامعه افغانستان است، منطبق بر اتمسفر و فضای فرهنگی اجتماعی ایران و افغانستان است و چقدر می‌تواند در راستای همان هدف آنها - که آن هدف هم اشتباه است - باشد، تأمل دقیقی در آن نمی‌شود.

نکته سوم این است که تحول فرهنگی اجتماعی یک تحول زمانبر است و نیاز به یکسری زمینه‌سازی‌های اجتماعی دارد. نه تنها هنجارهای امریکایی‌ها در جامعه افغانستان نهادینه نمی‌شود، بلکه جامعه افغانستان به تقابل با آنها برمی‌خیزد.

ابتدای حضور غربی‌ها یک امید جدی وجود دارد که غربی‌ها اتفاقی را رقم خواهند زد ولی هر چه جلوتر می‌آیند این ناامیدی در جامعه افغانستان و این سرخوردگی در جامعه افغانستان به دلیل عدم مشاهده آثار خدمات غربی‌ها، بیشتر می‌شود. من بارها از زبان مردم عادی و مسئولان و نخبگان شنیدم که مثلاً خدا پدر و مادر روس‌ها را بیاورد، وقتی آمدند چهار تا جاده و دو تا سیلو ساختند. ابتدا نخبگان و بعدتر عوام هم فهمیدند که این آدم غربی پروژه بگیر است و آمده جیب خودش را پر کند. لذا اساساً این برنامه‌ها هیچ اثری در جامعه افغانستان ندارد، یک نوع نفرت ایجاد کرده، یک نوع واگرایی نسبت به حاکمیت، حضور غربی‌ها و ارزش‌های آنها در جامعه افغانستان شدت گرفت. لذا در همین سال‌های آخر مثلاً ۹۹ حتی برخی از جامعه نخبه دانشگاهی افغانستان هم که شاید فضای غربی از نظر ما برایش نسبتاً مطلوب بوده، از یکسری آزادی‌هایی که متناسب با طبقه متوسط است برخوردار بوده، می‌گفتند اگر طالبان بیاید برای ما خیلی هم بد نیست و ما می‌پسندیم.

اوایل دهه ۹۰ که من برای اولین بار به افغانستان رفتم، مشهود بود که غربی‌ها روی دو حوزه تمرکز دارند. یک رسانه و دوزن و خانواده. مهم‌تر از این دو مشهود بود غربی‌ها و امریکایی‌ها نسبت به حوزه آموزش یک غفلت و تغافل عجیب و غریبی داشتند.